

Desi Bouterse en
een Nederlandse studente
in februari 2011
bij de herdenking van
de staatsgreep van 1980,
Foto Annelies Verhelst.

Brieven
aan
Multatuli /
Zeer
geachte
heer
Douwes
Dekker

Amsterdam, 31 oktober 2010

Zeer geachte heer Douwes Dekker,

O

f, beste Multatuli, zoals u ook heet, de brief is een buitenkind van de letteren geworden. Het internet en de mobiele telefoon verbinden de wereld tot in uithoeken, men mailt en sms't zonder terughoudendheid. Of het briefgeheim nog wordt

nageleefd, is de vraag. Ik wil mijn hart luchten en een beroep doen op uw discretie om rondzingen te mijden.

Ik raak in Suriname niet vertrouwd. In Nederland, waar ik het grootste deel van mijn leven heb gewoond, lukte het ternauwernood. Daar was je niet vanzelfsprekend. Je moest je onverhoeds legitimeren en werd te hooi en te gras gereduceerd tot allochtoon, ver voor de Wilders-pandemie.

Hier is behoedzaamheid om andere redenen geboden. Men is politiek gelieerd, heeft een vete met je halfbroer of koestert een wrokje tegen Surinaamse Nederlanders, zogenaamde SuriNeds, omdat deze *bounties* in moeilijke tijden hoog en droog in Holland zaten en nu het goed gaat met *Switi Sranan* komen meeprofiteren. Met de moeilijke tijden bedoelt men de jaren tachtig en negentig, decennia van militaire terreur, inflatie, lege winkelschappen, corrupt ambtenarenapparaat.

Het gaat in het gewezen wingewest de laatste jaren "met Gods wil", zoals men zegt. De euro-elite die het vliegtuig naar Nederland neemt alsof zij zich met een pontje laat overzetten, maakt het stukken beter. De keur telt haar zegeningen in elektronisch beveiligde huizen achter muren met prikkeldraadguirlandes in dit multi-etnisch, arm-rijk universum.

Laatst kocht ik in een liefdadigheidsopwelling Max Havelaar-koffie en betaalde Srd 21, bijna drie keer de prijs van de plaatselijke Katwijk Arabica van uitstekende kwaliteit, die hier overigens nauwelijks wordt geschonken omdat men ingevoerde oploskoffie verkiest.

Op meer altruïsme belust, voegde ik een beker Ben & Jerry-vanille-ijs, ook al voorzien van het "keurmerk voor eerlijke handel" aan mijn boodschappen toe. Eenmaal thuis besepte ik dat het bedrag van de twee artikelen samen even hoog was als het dagloon van een kleuterleidster, omgerekend zo'n twaalf en een halve euro. Schuldgevoel komt na de daad en is een basis voor herhaling.

Niemand sterft hier van honger, maar er wordt gehosseld. De voorzieningen zijn matig, de medische zorg laat te wensen over. De infrastructuur loopt mank en verhindert goede communicatie tussen de verschillende delen van het land. Je vraagt je af waar de honderden miljoenen ontwikkelingsgelden toe hebben geleid. Organisaties die zich onbaatzuchtig noemen, bidden echter om nog meer financiële hulp. Gebedshuizen rijzen als paddenstoelen uit de grond, maar er is woningtekort. In vaderloze gezinnen aan de zelfkant van de stad waar

het christelijke huwelijksideaal niet tot norm wordt verheven, is het bestaan hard, zoals te Sunny Point, Ephraims Zegen, Texas. Daar zijn op drift geraakte, jonge Bosnegers neergestreken. Wat de stad voor hen zo aantrekkelijk maakte? Ze wilden weg uit hun door de binnenlandse oorlog ontworpen dorpen in het oerwoud, weg van het primitieve dorpsleven, weg van die kleine gemeenschap zonder vervolgonderwijs waar hun geen toekomst wachtte. Misschien ook weg van toeristen die, op zoek naar exotisch vertier, hen lieten dansen voor een grijpstuiver. De jongeren die hun biezen pakten en naar de stad trokken, hunkeren naar scholing, naar een betere plaats in de wereld. En naar iPods en laptops en BlackBerry's en flatscreens en merk-kleding. En wellicht een Hummer, want hun rolmodel Brunswijk rijdt zulke terreinwagens.

Het is niet vrolijk wat ik heb te vertellen, maar een poging de stand van zaken te beschrijven.

De trek naar Nederland berooft Suriname van een potentieel intellectueel kader, ouders die het zich kunnen veroorloven, sturen hun kinderen voor verdere ontwikkeling naar het buitenland, waar het grootste deel blijft wonen. Dat was, zo u weet, al sinds de koloniale tijd gebruikelijk. In de Oost en in de West.

Wie zich na studie in het geboorteland wil hervestigen, belandt zonder connecties in een bureaucratisch struikgewas. De ambtenarij, dekmantel voor werkeloosheid, breidt zich iedere dag meer uit en legt een loden last op de staatsbegroting. Bijna de helft van de beroepsbevolking is ambtenaar; je kunt als burger hoegenaamd niet om dit gezag heen.

Mijn confrontatie met hen had veel weg van een inwijdingsritueel.

Ik meldde me volgens de regels daags na aankomst bij de vreemdelingendienst. Een vrouw naast me in de rij, Haags accent, mompelde voor zich uit: "Je moet mensen kennen in dit land, anders ben je minder dan een nummer, ook al ligt je navelstreng hier honderd keer begraven. Ik zeg het je."

Op de papiersnipper me bij binnenkomst aangereikt, stond drieëntwintig. Toen mijn beurt in de uitdijende rij voor de hand leek, bleek die vergeven.

Er verscheen plotseling een man, paarse pitbull-smoking, gouden kettingen om, zonnebril op, kaalgeschoren. Hij liep regelrecht naar de baliebeampte, sprak op een toon die geen weerwoord duldde: "Dag mijn schat! Tjek even voor deze homeboy..." Hij legde een puilende gele envelop, een softdrink en een gevulde portiebak in cellofaan verpakt op de ambtenarentafel. Wellicht lag het aan zijn daderprofiel dat niemand hardop protesteerde toen hij voordrong en de gewapende ordebewaker in uniform de andere kant opkeek.

Nummer drieëntwintig werd uiteindelijk afgeroepen: mijn beurt. De opgeblazen ambtenares, stapels ongeordende dossiers voor zich op tafel, plastic vork in de hand, kauwde met: "zeg het maar," een hap bami weg en verwees me van vreemdelingendienst naar vreemdelingenzaken in een ander deel van de stad.

Ik kreeg ten slotte, om een verhaal dat zich over een paar jaar uitstrekt kort te maken, een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. De ambtenaar die me het gestempelde paspoort overhandigde sloeg een plechtige toon aan: "In wezen bent u een van ons," zei hij. "Wij Surinamers..." Ik sloot me af voor zijn sentimenten, hoorde hem desondanks: "Ons volk," prevelen.

Brieven
aan
Multatuli /
Zeer
geachte
heer
Douwes
Dekker

Ik vrees het volk dat ik met de massa associeer, wantrouw de emoties die hun politieke keuzes bepalen, koester achterdocht voor uit wanhoop of angst gekozen volksleiders als de Nederlandse Geert Wilders, en de Surinaamse Desi Bouterse.

Wie zich nu nog op volk en vaderland en bloed en bodem beroept, draagt oogkleppen. Volk is als vaderland een zaak van het verleden en zonder toekomst.

Ik werd geboren in Suriname, groeide op in Nederland. Ik ken Suriname en Nederland, maar als ik spreek over Surinamers en Nederlanders gebeurt dat onbewust in de derde persoon. Ik identificeer me met geen van beide volken. Ik denk, droom en schrijf in het Nederlands en heb een "wij-gevoel" als het om de taal gaat. Alleen dan. Het is, geef ik toe, maar een klein wij-gevoel.

Het had ook anders kunnen zijn; onze taal had zich tot een wereldtaal kunnen ontwikkelen, gevestigd in Indonesië, zoals het Engels in India. De *Havelaar* zou op Bali, Lombok, Sumba, Floris, ja in een groot deel van de Indische archipel op de literatuurlijst van middelbare scholen staan.

Maar koloniaal Nederland realiseerde zich het belang niet van de verbreiding van zijn taal en cultuur. Het zal wel te veel hebben gekost, want in hun kolonialisme waren de Nederlanders krentenkakkers. De koloniale baten moesten bloeien. Dat stond voorop. Het winststreven dat een nietsontziende uitbuiting van mensen in de volksplantingen met zich meebracht, schiep kennelijk weinig ruimte voor blijvende verheffing in de wingewesten.

Het is triest dat er nu in de Oost niets dan kwaad rest van het erfgoed.

Surinamers hebben belang bij de Nederlandse cultuur sinds ze besloten niet over te gaan op het Spaans of Engels en ze lid werden van de Taalunie. De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek zou een filiaaltje in Paramaribo moeten openen en lezen en boekbezit bevorderen, zodat de Nederlandse literatuur, hertaald of niet, blijft leven. Daar hoop ik nog op terug te komen.

Achteraf bekeken is het misschien onverstandig geweest Amsterdam de rug toe te keren. Wat me dierbaar is, bevindt zich daar. Maar mijn huis werd verkocht en ik raakte thuisloos.

Ik werkte toentertijd aan een manuscript, kon me geen tijdverlies veroorloven. Na een kort containerbestaan lag een noodsprong naar Suriname voor de hand. Ik beschouwde het als mijn buitenland, zoals een man er een buitenvrouw op na houdt en nu ik er woon, heeft Nederland die positie ingenomen.

Een onvoltooid verleden beheerste de toekomst. Ik zou ieder aanraden nooit te trouwen en indien het reeds onverhoeds is geschied, nimmer te scheiden. Als het doordringt dat je je een ding op je hals hebt gehaald, is het te laat. Had ik u maar nauwkeuriger gelezen, dan had ik kunnen leren dan liefde gekheid is, machteloos maakt, of anders wel het Saidjah en Adinda-syndroom in zich draagt.

Als kind bezat ik een aap die maar niet met mes en vork wilde leren eten. Van bidden moest hij ook al niets hebben. Hij kromde zijn vingertjes krampachtig en grijsde zijn tandjes bloot, terwijl ik hem liefhad. Joko werd aan een ketting gehouden. Hij stopte met krijsen als ik hem onder mijn oksel hield. Dat bezorgde me een weergaloos geluksgevoel. Later kwam ik te weten dat het idee van geluk oorzaak is van veel menselijke ellende, maar ik was toen met Joko nog maar een kind.

Ik kleepte hem als Aap van het leesplankje dat me toentertijd ook Mies, Noot en Teun bijbracht.

Ik herinner me, terwijl ik u schrijf, onverhoeds Sobha, een klasgenoot die tijdens een prille leesles naast de bank ging staan, hielen tegen mekaar, wijsvinger omhoog zoals ons al op de lage fröbel was aangeleerd. De Duitse cultuur, honderden jaren geleden met de Hernhutter-zendingen naar Suriname meegereisd en uitgedragen, is met hulp van de gesel Gods in deze vroegere slavenkolonie geworteld, de gesel die ook de Roomse en de protestantse kerk hanteerden. Het bekeringsoffensief ging aanvankelijk gepaard met de theologische legitimatie van slavernij. Er bestond een ideologie die het vergemakkelijkte de menselijkheid van slaven te vergeten, de ideologie van de luie dierlijke heiden die voor zijn eigen heil met de strengste middelen onder tucht moest worden gesteld... Daar zou ik het met u over willen hebben. Over de kerk, die in het kielzog van het kolonialisme, of andersom, bestaande culturen heeft ontworpen, in velerlei gedaantes huishoudt en waar massa's mensen onder gebukt gaan. Over het Kruis dat zich boven alle andere *obias* heeft geplaatst.

Ach, laat ik het Sobha-verhaal dat zich halverwege de twintigste eeuw afspeelde, afronden. Sobha was Hindostaan en na een tijd met z'n vinger omhoog te hebben gewacht, was hij aan de beurt. Hij vroeg: "Juffrouw, wat betekent 'Does'?" Hij hield het leesplankje omhoog, tikte op de zwarte getrimde poedel op het plaatje. "Het moet hond zijn." Toen, schuchter: "een douche is toch om te baden?"

"Doe niet zo dom," zei juffrouw opvoedkundig en siste in het Sranan: "lees wat je ziet!" Ze vervolgde in het Nederlands: "Er zijn hele volksstammen die het nooit zullen leren."

Multicultureel Suriname was tot voor kort bepaald geen exportartikel.

Het leesplankje is halverwege de vorige eeuw bij de trans-Atlantische verhuizing, toen richting moederland (het was ver voor Surinames onafhankelijkheid), weggeeraakt.

Terug naar mijn apenliefde. Ik was als vijfjarige al ijverig met naald en draad en trok Joko een vestje aan en knoopte hem een schaamschortje om dat met kruissteken was versierd. Hij reet zijn kleertjes terstond kapot, rukte zijn hoedje van zijn kop, poepte en plaste wanneer het hem uitkwam, at beestachtig met zijn handen, speelde schaamteloos met z'n *toli* en weigerde naast me in bed te slapen. Ik legde hem een keer, mijn tepel tussen wijs- en middenvinger samengeperst, aan de borst, want dat had ik een buurvrouw die door de ooievaar was verblijd met haar baby zien doen. Toen zijn beet een lelijke ontsteking teweegbracht en het uitkwam dat "grootmensachtigheden" mijn hoofd vulden, was de maat vol. Mijn moeder die toch al weinig op had met "dat smerige beest", zoals ze mijn passie betitelde, vertelde toen ik uit school thuiskwam dat Joko in de hemel was. Ik kreeg als troost een schildpad en kon mijn geluk niet op. Turtel trok zich in zijn huis als ik z'n kopje wilde aaien.

Moet ik me gelukkig prijzen met een dergelijke liefdesleerschool? "Het geluk is als syfilis: indien te vroeg verkregen, kan het de constitutie te gronde richten," schreef Gustave Flaubert aan zijn muze, Louise Colet.

Uw Tine zal wellicht *Madame Bovary* hebben gelezen. Het werk zal haar hebben geboeid om de meesterlijke beschrijving van het isolement waarin mevrouwen van echtgenoten op een buitenpost, reikend naar geluk, kunnen raken.

Geachte Multatuli, ik wou dat ik meer mensen was, met het verstand en de ziel die me ook nu zijn toegewezen, een meerpersoon die op verschillende plekken kon zijn en het bestaan kon

Brieven
aan
Multatuli /
Zeer
geachte
heer
Douwes
Dekker

overzien. Ongrijpbaar, onvervolgbaar. In een ander leven, nader tot u, hoop ik deze behoefte te verduidelijken.

Misschien is dit verlangen grotesk en moet ik me op de werkelijkheid richten.

Onlangs werden er verkiezingen gehouden in Suriname. De opvattingen van de NDP-leider en voorzitter van de Megacombinatie Desi Bouterse, “De vader des vaderlands” in eigen woorden, hebben het volk aangesproken. Een van de ideeën is dat de etnische verdeling van Surinamers die grotendeels is gesplitst in Creolen, Hindostanen, Javanen en Bosnegers, moet worden doorbroken. In het Nieuw Front, de verslagen coalitiepartij, werkten de vier groepen weliswaar beter samen dan in het verleden, maar de scheidslijnen bleven duidelijk aanwezig en de partijleiding onder president Venetiaan werd als slaaf van het koloniaal bestuur getypeerd. Een ander idee waar Bouterse mee scoorde, was de Surinaamse onafhankelijkheid van bemoeizucht uit Nederland.

Daags na de verkiezingszege kwam een menigte samen voor een megagebedsdienst onder leiding van een zekere bisschop Steve Meye om God te danken voor de zege die de combinatie behaalde op 25 mei.

De Nieuwe Generatie Gemeente Gods, zoals de Vrije Evangeliekerk van Meye heet, verbindt kerk en politiek, evangeliseert tot diep in het binnenland en heeft een ongekende invloed op Bosnegers en Indianen.

Bisschop Meye wordt in de stad bewierookt door groepen die in sloppenwijken bivakkeren verstoken van licht, stromend water of sanitair. Hij is de geestelijke leidsman van Desi Bouterse.

Brunswijk, voorzitter van het coalitieblok van marrons, de Algemene Bevrijdings- en Ontwikkelingspartij, de ABOP, was eregast. Beide politieke leiders, ooit vijanden die elkaar ten koste van tientallen doden naar het leven stonden tijdens de Binnenlandse Oorlog, gingen net als het publiek in het wit gekleed.

“Geacht volk van de Republiek Suriname,” preekte de bisschop, “deze natie, om toch nog iets te zeggen met betrekking tot de uitslag van de laatst gehouden verkiezingen en de duidelijke wil van het volk ...” Bouterse en Brunswijk stonden op en omhelsden elkaar. De massa gilde het uit, handen in de lucht, begeistert. In een armgebaar probeerde de dominee de schare te omvatten.

De geestelijke vertoonde een opvallende overeenkomst met uw dominee Wauwelaar. Wauwelaar leek als een winti in de huid van bisschop Meye te zijn gekropen. (De term winti gebruikt om een bovennatuurlijk wezen aan te duiden). “Dit wat zich hier aan het voltrekken is, is niet normaal...”

Het was ware volksdevotie en die zegt doorgaans meer over de wanhoop van het volk dan over de genade van het bovenaardse. “God heeft er een hand in... God is een God van liefde... God is een God van vergeving...” De bisschop sleepte zijn zinnen, de woorden ver uit elkaar, de toon was hypnotiserend als het fluitspel van Hamelens rattenvanger. “Zoals Jezus dat heeft gedaan... Te vergeven degenen die ons... Of onze geliefden kwaad hebben gedaan. Immers, wie zonder zonde is werpe de eerste steen... Het woord van God bedekt tal van zonden, rekent het kwade niet toe...” Bedoelde de bisschop de Decembermoorden, het leed en de ontwrichting van

de nabestaanden? En Moiwana in het Marowijne-district waar meer dan vijftig vrouwen en kinderen door het leger ter vergelding werden afgeslacht?

Desi Bouterse is onderwijl in het parlement gekozen tot president van Suriname na een coalitie met de partijen van de Bosneger Brunswijk en de Javaan Somohardjo door beide partijleiders ministersposten onder de neus te houden. Zo gaat het in Suriname, waar hoge overheidsfuncties van cruciaal belang zijn om de eigen etnische achterban te bedienen. Het enorme aantal ambtenaren waar ik eerder op wees, komt uit deze mentaliteit voort.

De drie politieke leiders hebben geschiedenis gemaakt. En daar is in de media uitvoerig over bericht. Desi Bouterse pleegde in 1980 een staatsgreep, hij is in Nederland veroordeeld wegens drugshandel en wordt in Suriname verdacht van de Decembermoorden, waarbij vijftien politieke tegenstanders in 1982 werden geliquideerd. Ik herinner me de verbijstering op 8 december 1982. En de schaamte en de collectieve rouw die nooit werden verwerkt. En de troostpakketten met voedingsmiddelen, kleding, luxewaar, die men vanuit Holland stuurde naar verwanten daar.

Desi Bouterse is nooit aanwezig geweest bij het proces dat al jaren tegen hem loopt. Er wordt gefluisterd dat hij goddelijke bescherming geniet. In 1997 verhinderde de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Hans van Mierlo zijn arrestatie in Brazilië. Een verhaal op zich. Van Mierlo kan nooit meer uitleggen waarom hij Bouterse vrijuit liet gaan. Hij is dood, net als de getuigen van de Decembermoorden.

Ronnie Brunswijk staat bekend als rebellenleider, zakenman, politicus. Hij is in Nederland bij verstek veroordeeld wegens drugshandel. Er staat tegen hem een internationaal opsporingsbevel uit. De goedgebedoelenactie in Nederland destijds ter ondersteuning van de guerrillaoorlog onder zijn aanvoering schiet me te binnen. Er werd toen geld ingezameld voor buitenboordmotoren met het enthousiasme waarmee indertijd mutsjes werden gebreid door progressieve Amsterdamse dames voor sandinisten-baby's.

Paul Somohardjo kreeg ooit een voorwaardelijke straf opgelegd vanwege schending van de eerbaarheid van deelnemers aan de Miss Jawa-verkiezingen.

Een vriendelijke man uit de buurt die een hoog politiek ambt heeft bekleed, verwees naar Indonesische soaps die hier gretig worden bekeken en waarin de feodale mannenaard wordt verbeeld. Als ambtenaar zonder portefeuille heeft hij tijd te over om zich te verdiepen en hij vertelt dat het voorkomt dat een vader zijn dochter aanbiedt aan een gezaghebbende in een radeloze poging gunsten te winnen.

De geslachtsdrift van sommige mannen schijnt geen doel op zich, maar een embleem van macht. Rivalen worden gebroken of horig gemaakt door hun vrouwen of dochters te beslapen. Hij zegt ook dat het hiv-virus het meest voorkomt bij jonge vrouwen tussen de achttien en vierentwintig en bij mannen boven de vijftig jaar. Daar wil ik het nog eens met u over hebben, geachte Multatuli. Of konden in uw tijd machtsmannen zonder gevaar voor seksueel overdraagbare aandoeningen meisjes schaken of als scharreltjes er op na houden?

Ik laat het hierbij. Het hout zou nog schaarser worden van het kruisigen... Nietwaar?

Brieven
aan
Multatuli /
Zeer
geachte
heer
Douwes
Dekker

De vriendelijke man, spookambtenaar dus, grijs rastahaar, naar eigen zeggen eertijds revo, vertelde moslimsympathisant te zijn, maar vooralsnog tot de Evangelische Broedergemeente te horen. Hij kwam me een jong hondje brengen omdat ik in de buurt bekendsta als dierenvriend. Ik bood hem een stoel aan op het achterterras. Hij tutoyeerde, ik bleef “u” zeggen. Het blauwe uur beving ons, het korte geluid van stilte. Even later raakten we verstrikt in de onvermijdelijke politieke ontwikkelingen.

“Vrouw, maak je niet druk,” zei hij, “je gaat alleen maar hoofdpijn krijgen. Daar heeft ons vaderland niets aan en jij versombert. Je bent te steil voor ons. *Let go*. Probeer een beetje flexi te zijn. Waar je niets aan kunt veranderen moet je aan je laten voorbijgaan... De hele wereld is een rommel, Israël, Pakistan, Soedan, Korea... Of ons eigen Holland voor mijn part waar een geblondeerde liplap alle ruimte krijgt voor het zaaien van moslimhaat. Interessant koloniaal product, die Wilders. Die vent struikelt over z'n voorhuid van vooringenomenheid.”

Het laatste vond ik ongepast. Het waren geen woorden die je tegen een dame zei. Ik verschoot van houding. De pup bibberde op mijn schoot. De man hernam zich: “De Hollander moet al helemaal z'n mond houden. Kijk hoe ze hun hondstrouwe Ambonezen hebben behandeld. Van Heutz... Zoals die in Indië heeft huisgehouden. Doe me een plezier, spreek niet over cocaïne. Besef je wel dat die armetierige bolletjesslikkers hun leven riskeren om de neuzen van rijke Hollanders te verwennen.” Hij ging maar door en ik sloot mijn ogen.

“Heb je wel van de Opiumoorlog gehoord? Je kunt alles googelen op internet als je me niet gelooft. Ben je er nog? Trouwens, sinds wanneer moet een president moreel geschikt zijn om een natie te leiden?” Hij had een documentaire gevonden bij een Chinese dvd-toko over leven en wandel van de Italiaanse president. “Welke man wil niet in Berlusconi's schoenen staan? Rijk, machtig, kan iedere vrouw krijgen.” Toen begon hij over Argentinië en de vader van prinses Máxima. Even later hoorde ik hem zeggen: “President Bouterse is van plan vergeving te vragen aan het Surinaamse volk voor de Decembermoorden. Dat vind ik nou een heel mooi gebaar.”

Ik dacht: hoe moet een land leven met gruwelen uit het verleden als ze niet onder ogen worden gezien? Niets voorspelt zo goed een volgend misdrijf als een eerder gezette misstap.

“Je zwijgt,” zei de man, “À propos, ben jij als agnosticus wel in staat onze volksleider te veroordelen op grond van het christelijk normbesef?” De vraag van uw Frits schoot me te binnen: “Wat gebeurt er als twee gelovigen tegen elkaar inbidde?”

We leven in een bezeten wereld. En we weten het. Het zou voor niemand onverwacht komen als de waanzin eensklaps uitbrak in een razernij waaruit deze arme mensheid achterbleef in verstomping en verdwazing, schreef Huizinga in de vorige eeuw. Wat hij toen opmerkte, doet zich om mij heen in allerlei gedaantes voor.

De avond viel, loom, zacht. Het groen in de verte vloeide over in antraciet. Een zwerm ibissen haastte zich landinwaarts. De wind ruiste door de podosiri en de koningspalmen in de achtertuin. Ik keek op en zag de weerspiegeling van de maan in de Suriname-rivier, de lichten van het district Commewijne aan de horizon, een stijgende ster: het passagiersvliegtuig op weg naar mijn buitenland.

Ik stond op en zette muziek op van Billie Holiday, “Gloomy Sunday”.

*Sunday is Gloomy
My hours are slumberless
Dearest the shadows
I live with are numberless...*

De muziek is gecomponeerd door Rezso Seress, een Hongaar, en stamt, net als Huizinga's woorden, uit 1935. De wereld ging toen gebukt onder een economische depressie aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. Wat staat Suriname, microkosmos in een notendop, te wachten? En Nederland?

Met de grootste achting,

Ellen Ombre

Brieven
aan
Multatuli /
Zeer
geachte
heer
Douwes
Dekker